

ONDER VOORWAARDEN KUNNEN VARKENS RESTSTROMEN VERWERKEN, ER ZIJN NOG WEL WETTELIJKE BEPERKINGEN

STADSVARKENS ALS SCHAKEL IN DE CIRCULAIRE ECONOMIE

Aan welke regelgeving moet je voldoen om varkens in de stad te houden en te voeden met reststromen? Wageningen University & Research heeft hier onderzoek naar gedaan voor de Stichting Stadsvarkens in Ede. Deze stichting heeft als doelstelling het realiseren van een lokale circulaire economie door de inzet van (stads)varkens en de educatie hierover.

TEKST MARCEL VIJN | FOTO'S STICHTING STADSVARKENS EDE

Europa wil toe naar een circulaire economie. De Europese Commissie heeft hiertoe op 2 december 2015 een pakket Circulaire Economie voorgesteld, dat onder andere bestaat uit wetgevingsvoorstellen op het gebied van afval en een uitgebreid actieplan circulaire economie

In het kader van voedselverspilling, geeft de Ladder van Moerman een prioritering aan. De Ladder van Moerman is een cascade aan benutting van voedselresten uitgewerkt in een zogenaamde ladder. Bovenaan en als belangrijkste stap die gezet kan worden, staat het voorkomen van voedselverliezen, gevolgd door toepassing voor humane voeding, converteerbaar voor humane voeding. Ook hoog op de ladder staat 'toepassing in diervoeder'. Het ligt daarom voor de hand om te kijken of bestaande landbouwhuisdieren ingezet kunnen worden om te komen tot een circulaire economie. Als echte omnivoren passen varkens goed in het plaatje. Inmiddels zijn er verschillende initiatieven, waarbij reststromen aan varkens gevoerd worden, die overeenkomsten hebben met Stadsvarkens in Ede. In Nederland kennen we Veldvarkens, het Akkervarken en de Green Deal Weidevarkens. In België zien we het burgerinitiatief Het Spilvarken en in Zweden het project Stadsjord.

Een goede registratie is wettelijk vereist. Het voeren van reststromen van ongeregistreerde leveranciers aan landbouwhuisdieren die gehouden worden voor niet

eigen consumptie is verboden. Om in aanmerking te komen voor registratie moet een leverancier aan een aantal eisen voldoen, waaronder een traceerbaarheids-systeem. En er moeten kosten worden gemaakt. Omdat een stadslandbouwinitiatief met dieren al gauw meerdere leveranciers heeft, kunnen de kosten snel oplopen. Daarnaast is ook de werkdruk niet te onderschatten: ten eerste moet een aanvullend gedeelte worden geschreven voor de HACCP van de bedrijven, vervolgens moet de registratie worden aangevraagd en voortaan moet dus alles volgens het traceerbaarheids-systeem worden bijgehouden. Met name deze tweede eis vergt veel toewijding van de leveranciers. Het is maar de vraag of een initiatief dit kan vragen van haar leveranciers, het gaat hier immers om de plaatselijke groenteboer of bakker. Kortom, voor een stadslandbouwinitiatief zijn de kosten die met dit systeem gepaard gaan en de bijbehorende werkdruk een groot obstakel.

Coöperatief eigendom van varkens biedt een mogelijke oplossing. Door het voeren van reststromen van ongeregistreerde leveranciers mag het varkensvlees niet aan derden verstrekt worden - niet voor geld maar ook niet gratis. Het mag alleen door de eigenaars genuttigd worden. Dus door eigenaar te worden van de varkens kan men ze eten. Voor het gezamenlijk eigendom van de varkens kan een coöperatie worden opgericht. De leden leggen een bedrag in voor onderhoud,

“Het verdient aanbeveling om voedermiddelen, omstandigheden in de houderij en kwaliteit en veiligheid van het eindproduct te controleren.”

voeding, verwerking en mogelijke andere kosten. Naar aandeel van inleg krijgen zij een deel van de opbrengst in de vorm van varkensvlees. Hiermee is een groot deel van de wetgeving op de voedselproductie niet meer van toepassing, omdat er in de zin van de wet in deze situatie geen markt bestaat.

Dit is van toepassing als er geen sprake is van economische transacties, ofwel dat er niet voor het vlees op directe manier betaald wordt. Gratis uitdelen op een jaarmarkt is ook niet toegestaan.

De eigenaars als leden van de coöperatie zijn zelf verantwoordelijk voor de veiligheid en de consumptie van hun eigen varkensvlees. Dit betreft niet alleen de bekende gevaren, zoals zware metalen of dioxines. Ook bestrijdingsmiddelen, die bij dergelijke initiatieven juist vermeden worden, kunnen toch een rol spelen omdat de achtergrond van de reststromen niet in alle gevallen bekend zal zijn. Er dient rekening gehouden te worden met het feit dat reststromen als keukenafval, etensresten en dierlijke of daarvan afgeleide producten te allen tijde zijn verboden vanwege de mogelijke verspreiding van dierziekten. Het verdient dan ook aanbeveling om voedermiddelen, omstandigheden in de houderij en kwaliteit en veiligheid van het eindproduct in zekere mate te controleren.

Een vergunning voor het houden van de varkens is wel nog nodig, maar als het om niet meer dan vier dieren gaat, is de lichte status van toepassing. Het stadslandbouwinitiatief is dan een RE-bedrijf (zeer kleine of hobbybedrijven), waar varkens worden gehouden voor recreatieve of educatieve doelen. Tijdelijk mogen er meer varkens worden gehouden, bijvoorbeeld als er biggetjes geboren worden. Indien vijf of meer varkens worden gehouden, dan gelden er strenge regels voor het verplaatsen ervan. Deze zijn vastgelegd in de Regeling Preventie Dierziekten. De dieren mogen niet naar een ander bedrijf (lees: UBN nummer) vervoerd worden maar alleen naar een slachterij. Dit betekent dat de varkens niet zomaar door de stad verplaatst mogen

worden, als daar al sprake van zou zijn. Deze preventieve bepalingen zijn vooral gericht op beperking van ziekten voor de gezondheid van mens en dier. Ziekten betreffen onder andere varkenspest, trichinella, toxoplasma, lintworm, darmbacteriën en influenza.

Het is belangrijk dat de eerder genoemde wetgevingsvoorstellen van de Europese Commissie door de nationale overheid geïmplementeerd worden om de lokale circulaire economie te stimuleren. Initiatieven, bedoeld om dienstbaar te zijn voor de circulaire economie, zullen door de overheid op waarde gewogen moeten worden. Daar waar er meerwaarde is, kan ook gericht worden ingezet op (stimulering van) verdere ontwikkeling. Om dit te kunnen beoordelen is het volgende nodig:

Voedselveiligheidsrisico's van kleinschalige veehouderij beoordelen. Moet een kleinschalige veehouderij aan dezelfde eisen voldoen als de reguliere sector?

Wetten die van toepassing zijn op kleinschalige veehouderij beoordelen en waar mogelijk verruimen met als doel maximalisatie van mogelijkheden met minimalisatie van risico's.

Een visie vormen over het nut van nieuwe initiatieven, zoals Stadsvarkens in Ede. Hierbij kan onder andere gekeken te worden naar de lokale milieubelasting, inpassing in het landschap, de grenzen van de veehouderij en de houding van de burgers.

Met een beetje goede wil vanuit de overheid en een dosis gezond verstand bij initiatiefnemers kan een circulaire economie met de inzet van (stads)varkens gerealiseerd worden zonder grote concessies te doen aan de voedselveiligheid. Dat vraagt naast aanpassing van de wet- en regelgeving ook om vertrouwen tussen de overheid en initiatiefnemers.

Marcel Vijn is onderzoeker stad-land relaties bij Wageningen UR

Bronnen

- Het rapport 'Stadsvarkens in een circulaire economie' is hier te downloaden: <http://edepot.wur.nl/416765>.
- Voorstellen EU voor ontwikkelen van een circulaire economie: http://ec.europa.eu/environment/circular-economy/index_en.htm
- Ladder van Moerman over voedselverspilling: <http://www.voedselverspilling.com/laddervanmoerman.aspx>.

TOEGESTANE EN VERBODEN VOEDERMIDDELEN

Er valt een driedeling te maken in het al of niet toegestaan zijn van voedermiddelen:

Toegestaan:

- Lokale en primaire producten waarop geen verwerking is toegepast (zoals groente en fruit van de lokale groenteboer)
- Aardappels (niet rauw voeren i.v.m. spijsvertering varkens)
- Peulvruchten
- Rijpe eikels en kastanjes (tamme en paardenkastanjes)
- Gras

Toegestaan mits gecertificeerd:

- Mengvoerders
- Brijvoerders
- Wei
- Bierbostel
- Producten waarbij een verwerking is toegepast (zoals brood en bakkerijproducten)

Te allen tijde verboden:

- Keukenafval en etensresten van welke aard dan ook
- Dierlijke bijproducten en afgeleide producten

